

Pričevalna moč arhivov

Dve novi publikaciji Zgodovinskega arhiva v Celju

Arhivi so namenjeni živi rabi, življenju, ki teče zdaj in tukaj. Njihovo bogastvo je neizmerno, saj so del široke palete materialnih dokazov naše kulture, našega življenja torej. Zgodovinski arhiv v Celju, ki se ponaša z bogatim gradivom, je minuli petek v Levstikovih sobi Osrednje knjižnice v Celju, svojih za tako priložnost namreč nima kot je poudaril ravnatelj Rudolf Koželj, predstavil dve novi deli.

Predsednik celjskega zgodovinskega društva **Branko Goropevšek** je predstavil I. del četrtega zvezka Inventarja, ki zajema inventar mestne občine Celje (II. del je namreč izšel prej kot prvi, in sicer leta 1993, napisala pa ga je Metka Bukošek) zajema pa obdobje od leta 1850 do leta 1918. Tokrat je njegova avtorica profesorica zgodovine **Hedvika Zdovc**.

Inventar je izrednega pomena za vse, ki obiskujejo arhiv iz najrazličnejših namenov. Še posebej so ga veseli zgodovinarji, ki strokovno nenehno

preučujejo arhivsko gradivo in jim inventar močno skrajša čas iskanja.

Inventar v prvem poglavju vsebuje pregled dokumentov, ki se nanašajo na teritorialni razvoj mestne občine od ustanovitve sredi prejšnjega stoletja do leta 1918 (organizacija samouprave, pristojnosti občine do leta 1918, volilni red, organizacija in poslovanje).

V drugem je enak popis za mestno občino od leta 1918 do 1941. Sledi mu historiat fonda, nato pa popis gradiva, ki je seveda najobsežnejši del Inventarja. Na koncu so še seznam izbranih dokumentov, stvarno kazalo in kazalo osebnih imen.

Obsežno delo odlikuje izredna preglednost in hvalevredna poteza avtorice, ki je podala celoten historiat od leta 1850 do 1941. Fond gradiva celjske mestne občine je tako obsežen, da je umetno razdeljen na dva dela. Da je lahko izšel tokrat omenjeni prvi del za obdobje od leta 1850 do 1918, je morala prof. Hedvika

Zdovc predelati 20 arhivskih škatel gradiva, kar pomeni, za boljšo predstavo o fizičnem obsegu gradiva, kar 12 tekočih metrov!

Drugo publikacijo je predstavila zgodovinarica **dr. Jera Vodušek Starič**, in sicer knjigo magistra **Milka Mikole** Sodni procesi na Celjskem 1944-1951. Gre za obsežno raziskovalno delo, ki obravnava občutljiv čas naše zgodovine. Z njim je avtor Milko Mikola predstavil inštitut revolucionarnega sodstva v omenjenem obdobju, torej pojav, ko si je nova oblast povsem podredila tudi sodstvo. Dragocenost tega dela je predvsem v tem, da nam odkriva ideološko totalitarnost tudi nad tako imenovanim malim človekom, saj struktura obsojenih pokaže, da nihče ni ušel kazni, če je bil osumljen ideološke deviacije.

Knjiga se začne s pregledom delovanja partizanskih vojaških sodišč na Celjskem v letih 1944-1945, se nadaljuje s procesi pred vojaškima sodiščema julija in avgusta 1945 v Celju.

Sledi pregled dogajanja na procesih pred senatom sodišča slovenske narodne časti julija in avgusta 1945 v Celju, nato pa pregled procesov pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju v obdobju 1945-1951. Zadnje poglavje obravnava pregled nekaterih pomembnejših procesov pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju v letih 1945-1951 in ravno ta nazorno kaže, da so procesi zajeli vso prebivalstveno strukturo: industrialce in obrtnike, trgovce, kmete, delavce, duhovnike in redovnike, pripadnike ilegalnih skupin in organizacij.

Avtor nazorno in argumentirano dokazuje, kako so bili procesi konstruirani in kako je nova oblast, ki je vzpostavila stalinistične metode represije, iskala notranjega sovražnika za utrjevanje svojega položaja in dokazovanja svoje revolucionarne pravovernosti. Za čas delovanja partizanskih sodišč, ko je še trajala narodnoosvobodilna vojna pa je vrsto dokazov, da so si jemali

pravo v svoje roke posamezniki, ki so mimo partizanskih sodišč sodili ljudem.

Sporočilo knjige je nedvoumno in žalostno: tovrstni procesi so na Celjskem zajeli več kot tisoč ljudi. Nad mnogimi je bila izvršena smrtna kazen, drugi so spet, za smešne malenkosti, dobili drastične zaporne kazni, da zaplemb premoženja ne omenjamo. Zgodovinski arhiv je na srečo ohranil mnogo gradiva, zlasti tistega, ki zajema vojaške procese, kar za druga mesta, zlasti za Ljubljano, ne bi mogli reči. Zato so tovrstna dela spodbudna tudi za druga okolja, da pri sebi popišejo tudi ta del zgodovine. Knjiga mag. Milka Mikole je tako dobra, je dejala dr. Jera Vodušek Starič, da je prava škoda, da njene vsebine ni prijavil za svoje doktorsko delo, ker si to nedvomno zasluži.

DRAGO MEDVED